

“Het stipendium is een ondersteuning van iemands artistieke ontwikkeling”

door Minze bij de Weg

Hans Middelhuis selecteerde tien jaar stipendiaten voor het Wagnergenootschap

Tijdens het stipendiatenconcert op 23 mei werd Hans Middelhuis in het zonnetje gezet. Voor de tiende keer had hij stipendiaten geselecteerd die namens het Wagner Genootschap Nederland naar Bayreuth worden uitgezonden. Hoe kwamen selecties tot stand en hoe kwam het Wagnergenootschap tien jaar geleden bij hem terecht?

Eigenlijk was het heel logisch dat beide partijen bij elkaar kwamen. Hans Middelhuis heeft zijn leven lang in de operabranche gewerkt. Al tijdens zijn studies piano en orkestdirectie aan het conservatorium kwam hij als repetitor bij Opera Forum Filharmonisch, de voorloper van de Nederlandse Reisopera, terecht. Meer dan twintig jaar werkte hij er als repetitor. Begeleidde opera's aan de piano, coachte zangers tijdens het instuderen van rollen en assisteerde gerenommeerde dirigenten. Na beëindiging van zijn repetitorschap hield hij zich bezig met het ontwikkelen van talentproducties voor de Nederlandse Reisopera en zette hij in op diverse activiteiten op het gebied van talentontwikkeling.

In die periode was het Wagnergenootschap op zoek naar iemand die stipendiaten kon scouten en selecteren. Dat paste precies bij wat hij beroepshalve deed, want vanuit zijn vak had hij inzicht wat er zich in Nederland aan jong talent aanbood, niet alleen zangers, ook andere disciplines. Het scouten van talent dat specifiek iets met Wagner had of wilde ontwikkelen en dat voldeed aan de criteria die aan stipendiaten worden gesteld, beschouwde hij bovendien als een “interessante specifieke uitdaging”.

Wat zijn die criteria?

“Om te beginnen de leeftijd, je mag maximaal vijfendertig zijn. Aanvankelijk zocht ik uitsluitend naar Nederlands talent. Het belangrijkste criterium is uiteraard dat iemand talentvol is in zijn discipline en dat er voor diegene voldoende toekomstperspectief is als uitvoerend kunstenaar. Dat laatste vind ik uiterst belangrijk. Een stipendium dient uitsluitend aan iemand te worden toebedeeld van wie je inschat dat het in de toekomst een ‘artistieke opbrengst’ oplevert. Ik heb het mogen deelnemen als stipendiaat altijd als een ondersteuning van iemands artistieke ontwikkeling gezien. Uiteraard kun je, als je als jong talent naar Bayreuth wordt uitgezonden, in uitvoerend artistieke zin nog niet aanhaken bij het artistieke niveau aldaar, maar het gaat er om dat je leert, dat je ontdekt en ervaart, observeert en luistert. Ontwikkel er contacten met collega stipendiaten en eventueel uitvoerenden, bouw aan je netwerk.”

Het zijn niet alleen zangers?

“Ik heb altijd geprobeerd om vanuit verschillende invalshoeken te selecteren. De meeste kandidaten zijn natuurlijk zangers. Daarvoor is het stipendium wellicht ook het meest geschikt. Maar het is ook voor repetitoren, dirigenten, dramaturgen, componisten en regisseurs een belangrijke plek, al is het met betrekking tot die laatste discipline helaas wat minder gelukt moet ik toegeven. Uit eigen ervaring weet ik, ik liep als directiestudent stage in Bayreuth, welke impact het meelopen tijdens het repetitieproces of aanwezig zijn tijdens voorstellingen in het Festspielhaus op een jonge artiest heeft. Het was een ongelooflijke ervaring. Je raakt volkomen verslingerd aan Wagners muziek en raakt ondergedompeld in zijn kunstvorm. Je ervaart hoe uitvoerenden en artistieke teams op dit niveau met elkaar musiceren en werken, bouwen aan een meesterwerk. Het waren ongelooflijke leermomenten.”

Heb je een ruime keuze aan kandidaten?

“In het algemeen ben ik al die jaren redelijk geslaagd in het scouten van gekwalificeerd talent. Desondanks, als je de criteria zorgvuldig hanteert ervaar je ook dat het aanbod in Nederland niet overweldigend is. Er zijn veel talentvolle zangers en veel van hen zouden graag gaan. Maar talent alleen is nog geen garantie om aanmerking te komen voor een stipendium. Het stemtype dat iemand heeft is uiterst belangrijk. Wat is het niveau waarop iemand momenteel acteert, en hoe schat je in dat de stemontwikkeling binnen een jaar of tien zal zijn. Is er überhaupt kans om het Wagnerrepertoire op termijn te gaan zingen? En mocht dat niet zo zijn, wat is dan de toegevoegde waarde van een stipendium?”

Dus ze moeten iets met Wagner hebben?

“Ja. Bijna allemaal hadden ze sowieso ervaring met het zingen van Wagnerrepertoire, ook al was het vaak nog zijn lichtere werk. Een enkeling had al rollen gestudeerd of gezongen, maar dat is op jonge leeftijd maar zelden het geval. Belangrijk is te kunnen inschatten wat de toekomst, naar verwachting, ‘stimmlich’ brengt. Natuurlijk zijn er ook andere facetten: wat zijn de muzikale ontwikkelingen, is iemand serieus met z’n vak bezig, wat zijn de praktijkervaringen (podiumervaring!), hoe

*Hans met twee stipendiaten van de jaargang 2015
sopraan Charlotte Janssen en mezzo sopraan Anna Traub*

communiqueert de uitvoerende, is er al een opgebouwd netwerk, wat is iemands persoonlijkheid, enzovoort. Als je dat alles bij elkaar voegt krijg je een mooi pakket. Als ik zangers vanuit m’n professe nog niet kende ging ik ze uiteraard beluisteren. Ze zongen voor of ik ging zelf met ze aan de piano een uurtje repertoire doorworstelen. Het kwam voor dat ik daarna dacht: die stem gaat niet goed, zit niet op z’n plek en ontwikkelt zich niet goed. Soms verbaas je je erover hoe weinig zelfreflectie een zanger kan hebben. Uiteindelijk kan de confrontatie daarmee erg teleurstellend zijn. Maar gelukkig hoorde ik veel gekwalificeerde zangers. Vaak een happening!

Ook bij dirigenten gold dat ik altijd concerten of voorstellingen ging bekijken. Ik heb zelf de

dirigentenopleiding gedaan en heb als repetitor dag in dag uit gewerkt met dirigenten. In het observeren van dirigenten is mijn ervaring groot en ik voel snel aan wat iemands capaciteiten zijn. Hoe is z’n techniek, is ie muzikaal? Hoe communiceert de dirigent en kan hij z’n artistieke ideeën vorm geven. Hoe werkt de dirigent met zangers en orkest, interactie is daarbij van groot belang. Vanuit mijn eigen achtergrond als repetitor weet ik hoe belangrijk een stipendium ook voor repetitoren kan zijn. Raak verzeild in de klankwereld van Wagner, bestudeer z’n repertoire en aanschouw hoe ervaren collega’s ter plekke het artistieke handwerk beheersen om zangers te begeleiden naar topprestaties.”

Ben je tevreden over het resultaat?

“Het is bevredigend te zien dat allerlei in het verleden geselecteerden goed op weg zijn. In die zin waren de opbrengsten van m’n eerste scoutingjaren wellicht wat minder. Misschien heb ik destijds iets teveel gescout in de groep ‘eindfase conservatorium’. Afgelopen jaren heb ik me meer gefocust op jong talent dat al wat langer in de praktijk bezig was, ook al is de maximum leeftijd 35 jaar.”

Je hebt namens het Wagnergenootschap vorig jaar in de IVC-jury gezeten. Was dat vergelijkbaar?

“Ik heb in het verleden honderden audities begeleid aan de piano, tegenwoordig ben ik regelmatig aanwezig tijdens de audities van de Nederlandse Reisopera. Ik weet dus hoe audities verlopen, wat eisen en verwachtingen zijn. Is iemand stem technisch, muzikaal en qua repertoire voldoende en juist voorbereid op de auditie. Hoe gaat iemand om met de stressfactor. In wezen is deelname aan een concours als het IVC niet anders. Het is een auditie, je moet op dat moment presteren en presenteren. Stem, techniek, lichaam en zenuwen dienen onder controle gehouden te worden. Natuurlijk zijn concoursomstandigheden niet helemaal vergelijkbaar met audities voor een operahuis. Vaak is deelname aan een concours openbaar, voor de meeste kandidaten een extra stressfactor. Bovendien kan concoursdeelname veel meer impact hebben op een carrièreontwikkeling. Voor sommigen van doorslaggevend belang. Er hangt veel van af.

Beoordeling van kandidaten is heel persoonlijk en ligt gevoelig. Zowel tijdens een concours als bij audities. Soms is het verbazingwekkend hoe tegenstrijdig beoordelingen zijn. Ieder jurylid heeft zo z’n voorkeur voor type stem, klankkleur, tekstinterpretatie, zangtechniek, presentatie et cetera. De contrasten in beoordeling tijdens het IVC vond ik opmerkelijk.”